

Nöün Paulus Toropwe ngeni ekewe Souläng lon Rom

Kapas akom

- I. Chon makkei ei toropwe: Ewe soukünö Paulus.
- II. A mak ngeni iö? Ngeni ekewe soulängin Rom.
- III. Itelapemongen ei toropwe: Ach küna pwüng ren ach lükülük me ach küna pin ren Ngünmifel.
- IV. Kapas äüchean ei toropwe: Än Kot akot fän iten än aramas repwe küna Manau.
- V. Masouen ei toropwe: Paulus a makkei ei toropwe ngeni ekewe souläng lon ewe mwichefelin Rom pwe repwe amolätä fän iten an epwe churiir lon Rom. Än Paulus akot fän iten an epwe angang lein ekewe souläng lon ekoch fansoun, nge mürin epwe feila Spain ren ar alilis ngeni. A makkei ei toropwe pwe epwe awewei usun wesen ewe lükülük lon Kraist me lapalapen föförün lon manauen souläng. Masouen än Paulus afalafal lon ei toropwe a fokun unusöch lap seni makkean kewe toropwe meinisin.

Mürin än Paulus kapong ngeni ekewe soulängin ewe mwichefel lon Rom, pwal mürin an üreniir pwe a iotek fän iter, a makkeetiu itelapemongen ei toropwe: "Ewe Pworausen Manau a pwärätä usun än Kot akot fän iten än aramas repwe küna

pwüng me ren. Ei a fis ren lükülük seni lepopun tori lesopolan.” (Sopw 1.17)

Mürin Paulus a sopwela le awewei kapas aüchean ei toropwe: Aramas meinisin, chon Juta me chon lükün Israel, ra nom fän nemenien tipis, iei mine ra osun ar repwe küna pwüng me ren Kot. Aramas ra chök tongeni küna pwüng me ren Kot ren ar lükü Jesus Kraist. Mürin Paulus a awewei ewe manau mi fö ren eufengen me Kraist mi fis ren ewe chiechifengen mi fö lefilen aramas me Kot. Chokewe mi lükü a wor ar kinamwefengen me Kot, pun ewe Ngünün Kot a angasa ir seni ewe manamanen tipis me mäla. Lon sopun 5-8 Paulus a pwal awewei aüchean än Kot Allük me manamanen ewe Ngünün Kot lon manauen chon lükü. Mürin Paulus a achocho le awewei usun än ekewe chon Juta me ekewe chon lükün Israel chufengen lon än Kot we akot fän iten aramas meinisin. A apasa, pwe än chon Juta opus Jesus, iei eu kinikin lon än Kot akot fänäsengesin an epwe nukieto aramas meinisin, pwe än Kot ümöümöch epwe toriir lon Jesus Kraist. Paulus a pwal lükü pwe ekewe chon Juta resap opus Jesus fansoun meinisin. Lesopolan Paulus a makkei usun met eman souläng epwe föri lon manauan, lapalan usun än eman souläng epwe tonguei aramas. A pwal awewei usun ach angang ngeni Kot, usun wisen souläng ngeni mwü, pwal usun wiser ngeni eman me eman aramas, pwal usun ewe mwelien letipen aramas. Amüchülan ei toropwe a pworaus usun püsün manauan, pwal usun an mwareiti Kot.

VI. Tettelín masouen ei toropwe:

Kapas akom me itelapemongen lon ei puk 1.1-17

Aramas meinisin ra osun ar repwe küna manau
1.18–3.20
 Än Kot angangen amanaua aramas **3.21–4.24**
 Ewe manau mi fö lon Kraist **5.1–8.39**
 Än Kot akot ngeni chon Israel **9.1–11.36**
 Usun manauen souläng **12.1–15.13**
 Kapasen lesopolan me än Paulus kapong **15.14–16.27**

Än Paulus kapong me wisan
1.1-7

¹ Ngang Paulus, eman chon angangen Kraist Jesus, üa kö pwe üpwe eman soukünö mi imwüla fän iten ai üpwe arongafeili än Kot we Pworausen Manau. ² Ei Pworausen Manau Kot a fen pwon me lomlom ren nöün kewe soufos usun a fen mak lon ekewe Toropwe mi Pin. ³ A kapas usun Nöün we, ach Samol Jesus Kraist: Lon an wiliti aramas, a uputiu lon tettelin eman mwirimwirin Tafit. ⁴ Nge lon pekin ngünün mi fel a pwä fän manaman mi lapalap pwe i Nöün Kot, ren an manausefäl seni mäla, i Jesus Kraist ach Samol. ⁵ Ren Jesus Kraist, Kot a ngeniei ewe ümöümöch, pwe üpwe wiseni ewe wisen soukünö fän itan, pwe üpwe emweni aramasen ekewe mwü meinisin pwe repwe lükü i o aleasochis ngeni. ⁶ Pwal ämi mi nonom lon Rom, oua pachelong lein chokewe Kot a köriir pwe oupwe nöün Jesus Kraist. ⁷ Iei mine üa mak ngenikemi meinisin mi nom lon Rom, ämi chokewe Kot a echenikemi o körikemi pwe oupwe chon pin: Kot Samach me ach Samol Jesus Kraist epwe ngenikemi ümöümöch me kinamwe.

Eu iotekin kilisou

1.8-15

⁸ Ngang üpwe akomwen kilisou ngeni ai Kot ren Jesus Kraist fänäsengesimi meinisin, pun aramasen unuseن fanüfan ra rongorong usun ämi lükülü. ⁹ Kot, ewe eman üa angang ngeni ren unuseن letipei ren ai afalafala ewe Pworausen Manau usun Nöün we, i nei chon pwärätä pwe üa fokun chechemenikemi ¹⁰ lon ai iotek fansoun meinisin. Üa tüngor ngeni Kot, pwe are fän letipan, epwe mwüt ngeniei pwe üpwe feila remi lon ei fansoun. ¹¹ Pun üa fokun mochen churikemi pwe üpwe ngenikemi och feiöchün ngün pwe oupwe pöchökülela, ¹² wewen, pwe ämi me ngang sipwe apöchökülaufengenikich ren ach lükülü.

¹³ Ämi pwii kana, oupwe fokun chechemeni pwe fän chomong üa akota ai üpwe churikemi, nge a chök wor sokun epet a pineei fansoun meinisin ai üpwe feila remi. Ngang üa mochen asoulängala ekoch leimi, usun üa pwal föri me lein ekewe ekoch chon lükün Israel. ¹⁴ Pun mi wor wisei ngeni aramas meinisin, ngeni ekewe mi mirit me ekewe resap mirit, ngeni ekewe mi tipachem pwal ekewe mi tiparoch. ¹⁵ Iei mine üa fokun mochen afalafala ewe Pworausen Manau ngenikemi mi nonom lon Rom.

Manamanen ewe Pworausen Manau

1.16-17

¹⁶ Üsap säwäsini ewe Pworausen Manau, pun iei ewe manamanen Kot mi tongeni amanaua chokewe meinisin mi lükü, a akom ngeni ekewe chon Juta, nge mürin pwal ngeni ekewe chon

---

[◊] **1:13:** Föf 19.21

lükün Israel. [◊] **17** Pun ewe Pworausen Manau a pwärätä usun än Kot akot fän iten än aramas repwe küna pwüng me mwan. Ei a fis ren lükülük seni lepoputän tori lesopolan. Usun ewe toropwe mi pin a apasa, “Ewe aramas mi küna pwüng mwen mesen Kot epwe manau ren an lükülük.” [◊]

*Än chon fanüfan tipis
1.18-32*

18 Än Kot song a pwä seni läng won tipis meinisin me föföringauen aramas, ra pinei ewe let ren ar föför esepwüng, pwe aramas resap silei. **19** Pun mine aramas ra tongeni silei usun Kot a fat ngeniir. Püsün Kot a fen afata ngeniir. **20** Esap wor eman aramas a tongeni küna Kot. Nge aramas ra tongeni silei usun Kot ren ekewe mettoch i a föri. Pun seni ewe fansoun Kot a föri fanüfan ra fokun tongeni weweiti pwe an manaman a nom tori feilfeilachök, pwe i wesewesen Kot. Iei mine esap wor än aramas künnetipingen. **21** Ikamwo ra silei usun Kot, nge resap asamolu i usun Kot, resap pwal kilisou ngeni. Ar ekiek esap fokun wor lomotan, nge letiper mi wewemang a uren rochopwak. [◊] **22** Ra apasa pwe ra tipachem, nge ra tiparoch. **23** Akasiwilin ar fel ngeni ewe Kot mi manau feilfeilachök ra fel ngeni uluulun anümwäl mi för lon liosun aramas mi mä, ika liosun mansüsü, manfetal me mantötö. [◊]

24 Iei mine Kot a asechala ekei aramas pwe repwe föri föför mi limengau ren mochenian letiper. Ra föri mettoch mi asaw lefiler eman ngeni

---

[◊] **1:16:** Mark 8.38   [◊] **1:17:** Ap 2.4   [◊] **1:21:** Ef 4.17-18   [◊] **1:23:** Tut 4.16-18

eman. ²⁵ Ra akasiwili mine a let usun Kot ngeni mine a chofona. Ra fel ngeni mine Kot a föri o angang ngeni, nge resap fel ngeni Kot ewe Chon Förì mettoch meinisin, i ewe sipwe mwareiti tori feilfeilachök! Amen.

²⁶ Pokiten ar föri iei usun, Kot a asechiirelong lon sokun mocheniangau mi fokun asäw. Ekewe mwo fefin, nge ra sorei pwükütän ekewe föför mi öch ngeni inisiir ngeni sokun föför esap öch ngeniir. ²⁷ Pwal ina chök usun ren ekewe mwän, ra likitala föför mi öch lefiler mwän me fefin o ra opucherela ren sokun mocheniangau fengen lefiler. Mwän ra föri sokun föför mi fokun aşäw lefiler eman ngeni eman, nge lesopolan ra püsün aworato liwiningau wor ren ar föför mi ngau.

²⁸ Pokiten ekei aramas resap fokun mochen amwöchü lon letiper mine ra silei usun Kot, i a asechiirela lon ngauen letiper, pwe ra föri sokun föför esap pwüng. ²⁹ Ra ur ren sokopaten föför mi ngau, föför esepwüng, tipemong, kirikiringau. Ra uren lolowo, niela aramas, flu, likatuputup, ekingau. Ra ngününgün, ³⁰ ra kapasingau usun pwal eman, ra opuit Kot, ra turunufas, ra lamalamtekia o sikesik. Ra chök ekieki sokun föför mi ngau. Ra lükümach ngeni semer me iner. ³¹ Esap wor mengiringirin letiper, resap apwönüetä ar pwon, resap eäni kirikiröch ngeni aramas ika eäni tong ngeniir. ³² Ra silei pwe Kot a apwüngala, pwe ekewe aramas mi föri ekei sokun föför repwe mäla. Iwe, resap chök sopwela le föri ekei sokun föför, nge ra pwal tipeeu ngeni ekewe aramas ra föri iei usun.

2

Än Kot kapwüng
2.1-16

¹ En pwii, ifa usun, ka apwüngü pwal ekoch? Esap fokun wor om künnetipingen, ese liflifil ika en io. Pun lupwen ka apwüngü ekewe ekoch, nge mürin ka föri ekewe sokun föför usun chök ir, ka püsün atipisuk. ² Nge kich sia silei pwe Kot a wenechar lupwen a apwüngü ekewe aramas mi föri ekei sokun föför. ³ Nge en pwii, ka püsün föri ekei sokun föför ka apwüngü ekoch won! Ifa usun, ka ekieki pwe ka tongeni sü seni än Kot apwüng? ⁴ Eli ka turunufasei an kirikiröch mi fokun lapalap, an songomang me tongotam! Kosap mefi pwe än Kot kirikiröch a mochen emwenuk ngeni ekieksefäl? ⁵ Nge lelukom a tipepöchökül o ülöförea. Iei mine ka püsün alapala om liwiningau lon ewe rän lupwen Kot epwe pwärala an song me an apwüngüwen. ⁶ Pun Kot epwe liwini ngeni aramas meinisin liwinin ar föför. ⁷ Ekoch aramas ra likitü lon ar föför mürina, ra kütta ling me iteüöch me ewe manau esap müchüla. Iwe, Kot epwe ngeniir manau esemüch. ⁸ Nge pwal ekoch ra chök kütta püsün feiöchür, ra opus mine a let o ra föri mine ese pwüng. Iwe, Kot epwe tinatiu an song me lingeringer wor. ⁹ Epwe wor osukosuk me riaföö epwe tori aramas meinisin mi föri mine a ngau, akomwan epwe tori ekewe chon Juta, nge mürin epwe pwal tori ekewe chon lükün Israel. ¹⁰ Nge Kot epwe ngeni chokewe mi föri mine a mürina

---

[◇] **2:1:** Mat 7.1; Luk 6.37   [◇] **2:6:** KölF 62.12; SalF 24.12

ling me iteüöch me kinamwe, akomwan ngeni ekewe chon Juta, nge mürin ngeni ekewe chon lükün Israel. ¹¹ Pun Kot esap lifilifil aramas lon an apwüngüür. [◊]

¹² Iwe, ekewe chon lükün Israel esap wor rer än Moses kewe Allük, ra tipis o pöütmwälila, inamwo ika esap wor rer ekewe Allük. Ekewe chon Juta a wor rer ekewe Allük. Ra tipis o küna apwüng ren mine a mak lon ekewe Allük. ¹³ Pun ekewe aramas resap küna pwüng mwen mesen Kot ren ar rongorong ngeni ekewe Allük, nge ren ar apwönüetä pwüngün ekewe Allük. ¹⁴ Ekewe chon lükün Israel esap wor rer ekewe Allük. Nge iteiten fansoun ra föri pwüngün ekewe Allük ren mefien letiper, ra pwärätä pwe ra silei met repwe föri ika resap föri, inamwo ika esap wor rer ekewe Allük. ¹⁵ Ar föför a pwärätä pwe pwüngün ekewe Allük a mak lon letiper. Mwelien letiper a pwal pwärätä pwe ei a let, pun fän ekoch ar ekiek a atipisiir, nge pwal fän ekoch a peniir. ¹⁶ Ren pwüngün ewe Pworausen Manau üa afalafala epwe iei usun mine epwe fis lon ewe Rän lupwen Kot epwe apwüngü ekewe ekiekin aramas mi monomon ren Jesus Kraist.

Ekewe chon Juta me än Moses kewe Allük
^{2.17-29}

¹⁷ Nge ifa usun en? Ka püsün aita ngonuk eman chon Juta. Ka lükülükü ekewe Allük o sikäsini usun om chiechi ngeni Kot. ¹⁸ Ka silei mine Kot a mochen pwe kopwe föri, ka pwal kaiö seni ekewe Allük pwe kopwe filätä met a pwüng. ¹⁹ Ka lükü pwe en eman chon emwen fän iten ekewe mi

---

[◊] **2:11:** Tut 10.17

mesechun, pwal eu saram fän iten chokewe mi nom lon rochopwak,²⁰ pwal eman chon öürörür fän iten ekewe mi tiparoch me eman sense fän iten chokewe resap mirit. Ka lükü, pwe pokiten a wor reöm ekewe Allük ka silei unusen mettoch meinisin o mine ka apasa a fokun let.²¹ En ka aiti ngeni aramas ekewe Allük, pwota kosap püsün aiti ngonuk? Ka afalafala aramas pwe resap solä, nge ifa usumw, kosap püsün solä?²² Ka apasa ngeni aramas pwe resap lisowu, nge ifa usumw, kosap lisowu? En ka fokun oput ekewe uluulun anümwäl, nge ifa usumw, kosap soläni mettoch seni lon ar kewe imwenfel?²³ Ka sikäsini usun än Kot kewe Allük mi nom reöm, nge ifa usumw, kosap atoto sät won Kot ren om purätiu an kewe allük?²⁴ Ekewe Toropwe mi Pin ra apasa, “Pokiten ämi chon Juta, ekewe chon lükün Israel ra aitengaua iten Kot.”²⁵

²⁵ Are ka aleasochisi ekewe Allük, om sirkomsais a lomot, nge are ka aleasolap ngeni ekewe Allük a usun chök pwe kosap fokun sirkomsais.²⁶ Are eman chon lükün Israel esap sirkomsais a aleasochisi pwüngün ekewe Allük, ifa usun, Kot esap alealong i lon tettelin ekewe mi sirkomsais?²⁷ Iei usun ekewe chon lükün Israel repwe atipisikemi ämi chon Juta, pun ämi oua purätiu ekewe Allük, inamwo ika a makketiu fän itemi o ämi oua sirkomsais. Nge ir ra aleasochisi ekewe Allük, inamwo ika resap sirkomsais ren inisiir.²⁸ Iwe, iö wesewesen eman re Juta mi chök sirkomsais ren inisin me lükün.²⁹ Esap ina! Nge eman mi enletin re Juta

---

²⁵ **2:24:** Ais 52.5

i eman re Juta lon letipan, wewen a sirkomsais lon letipan. Iei angangen ewe Ngünün Kot, sap angangen ekewe Allük mi makketiu. Ei sokun aramas epwe angei iteüöchün seni Kot, sap seni aramas.

3

Kot a allüküllük 3.1-8

¹ Ifa usun, ekewe chon Juta ra feiöch lap seni ekewe chon lükün Israel? Ika a wor lomoten ar sirkomsais? ² Ewer, a chomong ar feiöch lon chomong sokun pekin! Aeuin, Kot a lükü ngeniir an Kapas. ³ Nge ifa usun, are ekoch me leir resap allüküllük? Iwe, wewen pwe Kot esap pwal allüküllük? ⁴ Apwi, esap fokun ina usun! Kot epwe fokun let, inamwo ika aramas meinisin ra chon chofona. Usun ewe Toropwe mi Pin a apasa, “Epwe fokun pwäla pwe en mi pwüng lupwen ka kapas.

Kopwe fokun win lon kapwüng lupwen ra apwünguk.” ⁵ Nge ifa usun, are ach föför esepwüng a pwärätä än Kot föför mi pwüng? Met sipwe tongeni apasa? Sipwe tongeni apasa pwe Kot a mwäl lupwen a liwini ngenikich liwinin ach föföringau? (Üa chök apasatä ekei kapas lon ekiekin aramas.) ⁶ Apwi, esap fokun ina usun! Are Kot esap pwüng, ifa usun an epwe tongeni apwüngü chon fanüfan? ⁷ Nge ifa usun, are ai likatuputup epwe afatöchü än Kot let o awattela an ling, pwota chök üpwe chüen

kapwüng usun eman chon tipis? ⁸ Pwota chök ekoch aramas ra apasa, “Ousipwe föri mine a ngau, pwe epwe fisisä mine a mürina”? Ewer, ekoch aramas ra fen kapasingau usi ren ar atipisiei, pwe üa apasa ei sokun fos. Ir repwe küna kapwüng usun a fich ngeniir.

Esap wor eman aramas a pwüng
3.9-20

⁹ Iwe, ifa usun kich chon Juta, sia mürina seni ekewe chon lükün Israel? Apwi! Esap fokun ina! Üa fen pwärätä pwe chon Juta me chon lükün Israel ra wewefengen, ir meinisin ra nonom fän nemenien tipis. ¹⁰ Usun ekewe Toropwe mi Pin ra apasa:

“Esap fokun wor eman chon pwüng.

¹¹ Esap wor eman mi mirit,

esap wor eman mi kütta Kot.

¹² Ir meinisin ra kul seni Kot,

ir meinisin ra tokola.

Esap fokun wor eman a föri mine a pwüng,

esap fokun wor eman. [◊]

¹³ Ar kewe kapas ra uren atuputup mi afeiengau.

Kapas chofona a towu seni chönawer,

pwal kapasen eniweniw mi usun chök poiso-nun serepenit ra towu seni tinawer. [◊]

¹⁴ Ar kapas a ur ren ottek. [◊]

¹⁵ Ra müttir ngeni ar afeiengaua o niela aramas.

¹⁶ Ra afisätä tatakis me feiengau ekis meinisin ia ra feila ie.

¹⁷ Resap silei met repwe föri,

[◊] **3:12:** Kölfl 14.1-3; 53.1-3   [◊] **3:13:** Kölfl 5.9; 140.3   [◊] **3:14:**
Kölfl 10.7

pwe repwe eäni kinamwe ngeni aramas, [◊]
 18 resap pwal silei ar repwe niuokusiti Kot.” [◊]

¹⁹ Iei sia silei pwe meinisin mine a mak lon ekewe Allük a fän iten chokewe mi nom fän ekewe Allük pwe epwe aükätiu än aramas meinisin künetipingen o atolonga unusen fanüfan fän än Kot kapwüng. ²⁰ Pun esap wor eman aramas epwe küna pwüng ren an apwönütä pwüngün ekewe Allük. Nge mine ekewe Allük ra föri, ra aiti ngeni aramas pwe ra tipis. [◊]

*Usun mine Kot a föri pwe sipwe küna pwüng ren i
 3.21-31*

²¹ Nge iei a pwäla mine Kot a föri pwe aramas repwe küna pwüng me ren. Ei esap fis ren ekewe allük, inamwo ika än Moses kewe Allük me än ekewe soufos kapas ra pwäräta usun. ²² Kot a föri pwe aramas ra küna pwüng ren ar lükü Jesus Kraist. Kot a föri ei ngeni chokewe meinisin mi lükü Kraist, pun esap wor sokofesenin lefiler meinisin: [◊] ²³ Pun aramas meinisin ra tipis, ra pwal osun lingen Kot. ²⁴ Nge ren än Kot we lifangen ümöümöch esap kamö, aramas meinisin ra küna pwüng ren Kraist, ewe mi angaseerela. ²⁵ Kot a fangala Kraist, pwe ren an mäla a fis amusamusen än aramas tipis ren chaan pokiten ar lükü i. Kot a föri ei an epwe pwärätä pwe i a pwüng, pun lon an mosonotam esap apwüngü än ekewe aramas tipis ra föri me mwan. ²⁶ Nge ikenai Kot a föri och fän iten än aramas tipis, pwe epwe pwärala an pwüng. Ren ei Kot a pwäräta pwe püsín

---

[◊] **3:17:** Ais 59.7-8   [◊] **3:18:** Kölf 36.1   [◊] **3:20:** Kölf 143.2; Kal 2.16   [◊] **3:22:** Kal 2.16

i a pwüng, a pwal föri pwe ir mi lükü Jesus repwe küna pwüng.

²⁷ Iwe, met sia tongeni aingaing won? Esor! Met popun pwe a iei usun? Pokiten sia aleasochisi ekewe Allük? Apwi, nge sia lükü. ²⁸ Pun sia silei pwe eman a küna pwüng me ren Kot ren an chök lükü, sap ren an apwönüetä pwüngün ekewe Allük. ²⁹ Are ifa usun, Kot än chök ekewe chon Juta Kot? Esap pwal i än ekewe chon lükün Israel Kot? Ewer, pwal i ar Kot. ³⁰ Kot eman chök, i epwe föri pwe ekewe chon Juta repwe küna pwüng pokiten ar lükülük, i epwe pwal föri pwe ekewe chon lükün Israel repwe küna pwüng ren ar lükülük. ³¹ Ifa usun, wewen pwe ren ei lükülük sipwele pöötala ekewe Allük? Apwi, esap fokun ina, nge sia fen anüküchara ekewe Allük.

4

Apraham a küna pwüng ren an lükülük

4.1-12

¹ Iwe, met sipwe apasa usun Apraham, änäm chon Juta we lewo? Met a fis ngeni? ² Are i a küna pwüng me ren Kot ren ekewe föför a föri, epwe wor met epwe tongeni aingaing won. Nge esap tongeni aingaing mwen mesen Kot. ³ Ekewe Toropwe mi Pin ra apasa, “Apraham a lükü Kot, nge pokiten an lükülük a küna pwüng me ren Kot.” ⁴ Eman aramas mi angang a angei liwinin an angang. Ewe aramas esap ekieki ngeni pwe eu lifang, nge liwinin an angang. ⁵ Nge eman aramas mi longolong won an lükülük, nge esap wor an

---

[◊] **3:30:** Tut 6.4; Kal 3.20   [◊] **4:3:** Ken 15.6; Kal 3.6

föförf, i a lükü Kot ewe mi tongeni pwärätä pwe eman chon tipis a pwüng. Kot a föri iei usun ngeni, pwe a küna pwüng me ren pokiten an lükülük.
⁶ Iei usun wewen met Tafit a apasa usun feiöchün ewe aramas mi küna pwüng me ren Kot, nge esap longolong won met ewe aramas a föri:

⁷ “Feiöchün ätekewe ar pupungau a musala,
 nge ar tipis a mola.

⁸ Feiöchün ewe aramas, ewe Samol
 esap chechemeni an tipis!” [◊]

⁹ Ifa usun, ei feiöch Tafit a kapas usun a chök fän iten chokewe mi sirkomsais? Apwi! A pwal fän iten chokewe resap sirkomsais. Pun sia fen apasa mine a mak lon ekewe Toropwe mi Pin: “Apraham a lükü Kot, nge pokiten an lükülük a küna pwüng me ren Kot.” ¹⁰ Inet a fis ei? A fis mwen än Apraham sirkomsais ika me mürin? A fis me mwan, nge sap mürin. ¹¹ An sirkomsais a fis me mürin. Nge an sirkomsais eu asisil mi pwärätä pwe pokiten an lükülük a küna pwüng me ren Kot me mwen an esamwo sirkomsais. Iei usun Apraham a semelapen chokewe meinisin mi lükü Kot o küna pwüng me ren, inamwo ika resap sirkomsais. [◊] ¹² I pwal semelapen chokewe ra sirkomsais, nge sap pokiten ar sirkomsais, nge pokiten ra manaueni ewe chök manauen lükülük semelapach Apraham a eäni me mwen an sirkomsais.

*Än Kot pwon ngeni chokewe mi lükü i
 4.13-25*

[◊] **4:8:** Kölfl 32.1-2   [◊] **4:11:** Ken 17.10

13 Lupwen Kot a pwon ngeni Apraham me mwirimwirin kana pwe repwe fanüeni fanüfan, a föri ei sap pokiten än Apraham aleasochisi ekewe Allük, nge pokiten an küna pwüng me ren Kot ren an lükülüük. ☩ **14** Pun are än Kot pwon a fän iten chök chokewe mi aleasochisi ekewe Allük, mürin än aramas lükülüük esap wor aüchean, nge än Kot pwon esap wor lomotan. ☩ **15** Pun ekewe allük ra atoto än Kot song, nge ia esap wor allük ie, esap pwal wor aleasolap ngeni allük. **16** Iei usun ewe pwon a longolong won lükülüük, pwe epwe allükülüük än Kot we ümöümöch epwe tori ekewe mwirimwirin Apraham meinisin, esap chök tori chokewe mi aleasochisi ekewe Allük, nge epwe pwal tori chokewe mi lükü usun Apraham. Pun Apraham semelapach meinisin lon pekin ngün, ☩ **17** pun a mak lon ekewe Toropwe mi Pin, “Üa föri pwe kopwe semelapen aramasen chomong mwü.” Iwe, ei pwon a mürina mwen mesen Kot, i ewe Apraham a lükü, ewe Kot mi amanaua ekewe mi mäla, i ewe a pwal allük pwe mine esap wor epwe wor. ☩ **18** Iwe, Apraham a lükü Kot o apilükülüük ngeni, inamwo ika esap wor popun an epwe apilükülüük. Iei mine a wiliti “semelapen aramasen chomong mwü.” Usun chök ekewe Toropwe mi Pin ra apasa, “Mwirimwirum kana repwe chomong usun chök chomongun ekewe fü.” ☩ **19** Apraham a arapakan ipükü ier, nge an lükülüük esap apwangapwangala lupwen a ekieki usun inisin pwe a arap ngeni mäla, nge pwal

---

✩ **4:13:** Ken 17.4-6; 22.17-18; Kal 3.29   ✩ **4:14:** Kal 3.18   ✩ **4:16:**
Kal 3.7   ✩ **4:17:** Ken 17.5   ✩ **4:18:** Ken 15.5

Sara pwülüan we esap chüen tongeni nöünöü. [◊]
²⁰ Iwe, Apraham a sopwela lon an lükülük, nge esap tipemwaramwar ngeni än Kot pwon. An lükülük a pöchökülela o a mwareiti Kot. ²¹ A fokun lükü pwe Kot a tongeni apwönüetä mine a eäni pwon. ²² Ina popun Apraham a küna pwüng me ren Kot ren an lükülük. ²³ Ekei kapas “a küna pwüng” resap makketiu fän iten Apraham chök. ²⁴ Ra pwal makketiu fän itach mi küna pwüng, kich mi lükü Kot ewe mi amanauasefäli Jesus ach Samol seni mäla. ²⁵ Jesus a mäla pokiten ach tipis, nge a manausefälitä seni mäla pwe sipwe küna pwüng me ren Kot. [◊]

5

Ach küna pwüng me ren Kot

5.1-11

¹ Iwe, pokiten sia küna pwüng me ren Kot ren ach lükülük, sia kinamwefengen me Kot ren ach Samol Jesus Kraist. ² Ren ach lükülük, Kraist a emwenikichelong lon än Kot ümöümöch, iei sia manau lon. Iei mine sia pwapwaäsini ach apilükülüköch ngeni ewe ling Kot epwe ngenikich. ³ Nge sap iei chök, sia pwal pwapwaäsini ach kewe riaföö, pun sia silei pwe riaföö a afisätä ach tipeppos, ⁴ nge ach tipeppos a atoto manauöch mwen mesen Kot, nge ach manauöch a afisätä apilükülüköch. ⁵ Ei apilükülüköch esap alichipwüngükich, pun Kot a iselong lon letipach an we chen ren ewe Ngünmifel, ewe i a lifang ngenikich. ⁶ Pun lupwen sia chüen nom lon ach

[◊] **4:19:** Ken 17.17   [◊] **4:25:** Ais 53.4-5

apwangapwang, lon ena fansoun Kraist a fen mäla fän iten chon föföringau. ⁷ A men weires än eman epwe mäla fänäsengesin eman aramas mi pwüng. Eli epwe wor eman epwe tongeni mäla fänäsengesin eman aramas mi aramasöch. ⁸ Nge Kot a pwäri ngenikich ükükün an echenikich, pwe lupwen sia chüen nonom lon tipis, Kraist a mäla fänäsengesich. ⁹ Iwe, ren chaan sia küna pwüng me ren Kot. Nge epwe le fen ifan me watten an amanauakich seni än Kot song! ¹⁰ Me lom kich chon oputa Kot, nge sia chäfengen me Kot ren mälan Nöün we. Iwe,iei sia chäfengen me Kot, nge epwe le fen ifan me watten än Kraist amanauakich pokiten a manausefäl! ¹¹ Nge sap iei chök, pwe sia pwal pwapwa lon Kot pokiten ach Samol Jesus Kraist a achäfengenikich me Kot.

*Atam me Kraist
5.12-21*

¹² Iwe, ren eman mwän tipis a tolong lon fanüfan, nge an tipis a atoto mäla. Iei popun mäla a tori aramas meinisin, pun ir meinisin ra tipis. ¹³ A wor tipis lon fanüfan mwen än ekewe Allük resamwo fen wor. Nge ia esap wor allük ie, esap tongeni fis angangen atipisi eman ren allük. ¹⁴ Nge seni ewe fansoun Atam tori fansoun Moses, mäla a nemeni aramas meinisin, pwal mwo nge chokewe resap tipis usun Atam lupwen a aleasolap ngeni än Kot we allük. Atam a aliosunätä ewe eman epwe war me mürin. ¹⁵ Nge ekewe ruoman ra sokofesen, pun än Kot lifang a sokola seni än Atam tipis. A pwüng pwe chomong

---

[◊] **5:12:** Ken 3.6

aramas ra mäla pokiten tipisin ewe eman aramas. Nge än Kot ümöümöch a fokun watte seni, pwal an we lifang ese kamö a tori chomong aramas ren ümöümöchün ewe eman aramas Jesus Kraist. ¹⁶ Iwe, a wor sokofesenin lefilen än Kot we lifang me tipisin ewe eman aramas. Mürin än ewe eman föri ewe eu tipis, Kot a apwüngala pwe “a tipis”. Nge mürin chomong ra tipis, Kot a pwärätä an ümöümöch ngeniir ren an apasa, “Ämi ousap tipis.” ¹⁷ A pwüng pwe ren tipisin ewe eman mwän mäla a popuetä le nemenem, pokiten ewe chök eman mwän. Nge epwe ifan me watten ewe feiöch mi fis ren ewe chök eman mwän Jesus Kraist! Iwe, chokewe meinisin mi etiwa än Kot ümöümöch mi somwola me an we lifangen pwüng repwe nemenem lon manauer ren Kraist. ¹⁸ Iei mine pokiten ewe eu chök tipis aramas meinisin ra nom fän liwiningauen tipis, ina chök usun ewe eu föförün pwüng a angasala aramas meinisin, a pwal amanaueer. ¹⁹ Pun usun aramas meinisin ra tipis pokiten än ewe eman mwän aleasolap, ina chök usun chomong aramas repwe pwal küna pwüng me ren Kot pokiten än ewe eman mwän aleasochis. ²⁰ Allük ra fisitä pwe ekewe föför mi mwäl repwe lapala. Nge ia tipis a lapala ie, än Kot ümöümöch a fokun lapalapala seni. ²¹ Iwe, usun tipis a nemenem, pun aramas meinisin ra mäla, iei usun än Kot ümöümöch a nemenem, pun aramas ra küna pwüng me ren o i a emwenikich ngeni manau esemüch ren Jesus Kraist ach Samol.

*Mäla ngeni tipis, nge manau lon Kraist
6.1-14*

¹ Iwe, met sipwe üra? Sipwe sopwela le föföri tipis, pwe än Kot ümöümöch epwe lapalapala?

² Apwi, esap fokun ina! Kich sa mäla ngeni tipis, ifa usun ach sipwe tongeni sopwela le föföri tipis?

³ Ika ousap silei pwe kich meinisin mi fen papatais lon Kraist Jesus, sia papatais lon an we mäla? ⁴ Iwe, ren ach papatais sia peiasepök me i o eti i lon an mäla, pwe usun chök Kraist a manausefäl seni mäla ren amwararen manamanen ewe Sam, ina usun pwal kich sipwe manaueni eu manau mi fö.

⁵ Pun are sia eti Kraist lon an we mäla, sipwe pwal fokun eti i lon an we manausefäl. ⁶ Iwe, sia silei pwe ewe aramas mi mes a eti Kraist le mäla won an we iräpenges, pwe pöchökülen mochenian ach föri tipis epwe wesila, pun sisap chüen nonom fän nemenien tipis. ⁷ Pun lupwen eman aramas a mäla, a ngasala seni fän nemenien tipis. ⁸ Are sia eti Kraist le mäla, sia lükü pwe sipwe pwal eti i le manau. ⁹ Pun sia silei pwe Kraist a manausefäl seni mäla, o esap chüen tongeni mälasefäl. Iwe, mäla esap chüen nemeni i. ¹⁰ Iwe, pokiten a mäli ei sokun mäla, esap chüen wor nemenemen tipis won. Nge mine a manaueni a manaueni fänäsengesin Kot. ¹¹ Iei usun pwal ämi oupwe chechemeni pwe ämi oua fen mäla ngeni tipis, nge iei oua manau lon ämi chiechifengen me Kot lon Kraist Jesus.

¹² Tipis esap fokun chüen nemeni inisimi inisimäla, pun ousap chüen aleasochisi ekewe mochenian fitukemi. ¹³ Ousap pwal fokun fangatä och kifetin inisimi ngeni tipis fänäsengesin föför

mi ngau, nge oupwe fangala inisimi ngeni Kot usun chokewe mi towu seni mäla o tolong lon manau. Oupwe fokun fangatä unuse inisimi ngeni Kot fänäsengesin föför mi pwüng. ¹⁴ Ousap chüen nonom fän nemenien tipis, pun ousap chüen nonom fän nemenien allük, nge oua nonom fän nemenien ümöümöchün Kot.

Chon angang ngeni pwüng
6.15-23

¹⁵ Iwe, nge met chök sipwe apasa? Sipwe föri tipis pokiten sisap chüen nonom fän nemenien allük, nge sia nonom fän nemenien ümöümöchün Kot? Apwi, esap fokun ina! ¹⁶ Oua püsín silei, pwe lupwen oua fangatä inisimi ngeni eman pwe epwe nöönükemi chon angang o aleasochis ngeni, oua chon angang ngeni ätewe oua aleasochisi. Ika oupwe aleasochis ngeni tipis, sopolan oupwe mäla, ika oupwe aleasochis ngeni Kot, sopolan oupwe küna pwüng mwen mesan. ¹⁷ Nge kilisou ngeni Kot, pwe inamwo ika oua chon angang ngeni tipis me lom, nge iei ren unuse letipemi oua aleasochis ngeni mine a let seni lon ewe afalafal oua rongorong. ¹⁸ Oua ngas seni tipis o oua wiliti chon angang ngeni pwüng. ¹⁹ Üa aea kapasen awewe seni nonomun manauen aramas pokiten apwangapwangen fitukemi. Me lom oua fangatä unuse inisimi pwe oupwe chon angang ngeni föför mi limengau me föför mi ngau fänäsengesin mine a ngau. Ina usun oupwe fokun fangatä unuse inisimi pwe oupwe chon angang ngeni pwüng fänäsengesin mine a pin. ²⁰ Lupwen oua chon angang ngeni tipis, ousap nonom fän

nemenien pwüng. ²¹ Met sokun feiöch oua angei seni ekei föför oua föriir me lom? Iei oua säw ren, pun sopolor mäla. ²² Nge iei oua ngas seni fän nemenien tipis o oua chon angang ngeni Kot. Feiöchümi pwe oua angei eu manau mi pin, nge sopolan ewe manau esemüch. ²³ Pun liwinin tipis mäla, nge än Kot lifang manau esemüch lon Kraist Jesus ach Samol.

7

Eu kapasen awewe usun pwüpwüllü 7.1-6

¹ Pwii kana, oupwe fokun weweiti mine üa mochen kapas ngenikemi usun, pun ämi meinisin oua silei usun allük. Ewe allük a chök nemenem won eman aramas lupwen a chüen manau. ² Eu chök awewe: Eman fefin mi pwüpwüllü a riri ngeni pwüllüan lon ükükün ränin manauan ren ewe allükün pwüpwüllü. Nge lupwen ewe mwän a mäla, ei fefin esap chüen nonom fän ewe allükün pwüpwüllü a riri ngeni pwüllüan ren. ³ Iei mine, are neminei a pwüpwüllü ngeni pwal eman mwän lupwen pwüllüan we a chüen manau, epwe iteni eman fin lisowu. Nge are pwüllüan we a mäla, neminei a ngas seni fän nemenien ewe allükün pwüpwüllü, nge esap iteni eman fin lisowu, inamwo are a pwüllüni pwal eman mwän. ⁴ Ämi pwii kana, ina chök pwal usun ämi, oua mäla ngeni ewe Allük pokiten ämi oua eu kinikinin inisin Kraist. Iei ämi oua nöün ätewe Kot a amanauasefäli seni mäla, pwe epwe wor uän ach angang ngeni Kot. ⁵ Pun lupwen sia manau lon fitukach, ewe Allük a aselipato ekewe mochenian tipis lon inisich. Iwe,

sia chon angang ngeni mäla. ⁶ Ngeiei sia ngas seni fän nemenien ewe Allük pokiten sia fen mäla ngeni mine a fötekinikich. Iwe, sisap chüen angang ngeni Kotlon ewe lapalapen lom ren ewe allük mi makketiu, nge sia angang ngeni lon ewe lapalap mi fören Ngünmifel.

*Allük me tipis
7.7-13*

⁷ Iwe, met sipwe üra? Sipwe apasa pwe ewe Allük mi tipis? Apwi, esap fokun ina usun! Nge ewe Allük a amefi ngenie met wewen tipis. Pun üsap weweiti usun mochenia are ewe allük esap apasa, “Kosap mochenia ngeni pisekin eman.” [◊]

⁸ Nge tipis a küna eu fansoun mi fich pwe epwe afisätä sokopaten mochenia lon ngang ren ewe allük. Pun are esap wor allük, tipis esap wor an manaman. ⁹ Me lom üa manau lupwen esamwo wor allük mi aiti ngenie pwe a tipis ai föri föför mi ngau. Nge lupwen üa silei ewe allük, tipis a popuetä le nemenem. ¹⁰ Iwe, üa mäla. Itä ewe allük epwe aworato manau, nge a chök aworato mäla ngenie. ¹¹ Tipis a küna eu fansoun mi fich, o ren ewe allük tipis a atupuei o nieila. [◊]

¹² Iei usun än Moses kewe Allük ra pin o mine ewe allük a apasa a pwüng o mürina. ¹³ Met wewen ei? Epwe wewen pwe mine a mürina a aworato ai mäla? Apwi, esap fokun ina! Tipis a föri ei. Ren an aea mine a mürina, tipis a aworato mäla ngenie, pwe epwe pwäpwäla wesewesen lapalapen tipis. Iei usun ren ewe allük a pwäla pwe tipis a fokun ngau.

[◊] 7:7: Eks 20.17; Tut 5.21   [◊] 7:11: Ken 3.13

Ewe fiu mi fis lon letipen aramas

7.14-25

¹⁴ Kich mi silei pwe ewe Allük sokun ngün, nge ngang sokun fituk, pwe üa nom fän nemenien tipis. ¹⁵ Üsap weweiti mine üa föri. Pun üsap föri mine üa mochen föri, nge üa föri mine üa oput. [✳] ¹⁶ Iwe, lupwen üa föri mine üsap mochen föri, a pwä pwe üa tipeeu ngeni pwe ewe Allük a pwüng. ¹⁷ Iei usun sap ngang wesewesen ewe mi föri ei, nge ewe tipis mi nonom loi. ¹⁸ Ngang üa silei pwe mine a mürina esap nom loi, wewen esap nom lon fitukei. Pun inamwo ika a nom rei ewe mochenin föri mine a mürina, nge üsap tongeni föri. ¹⁹ Ngang üsap föri mine a mürina usun üa mochen, nge üa föri mine a ngau, ewe sokun föför ngang üsap mochen pwe üpwe föri. ²⁰ Are ngang üa föri mine üsap mochen föri, wewen pwe sap ngang üa föri ei, pwe ewe tipis mi nonom loi.

²¹ Iwe, üa küna pwe ei allük a angang lon manaei: Lupwen üa mochen föri mine a mürina, üa chök filätä ai üpwe föri mine a ngau. ²² Pun seni lon letipei üa pwapwaiti än Kot allük. ²³ Nge üa küna pwal eu allük a angang lon inisi, eu allük mi fiu ngeni ewe allük letipei a tipeeu ngeni, o a fötekinei fän ewe allükün tipis, ewe a angang lon inisi. ²⁴ Ngang eman aramas mi attong o weiresikis! Iö epwe angasaei seni ei inis inisin mäla? ²⁵ Kilisou ngeni Kot a angasaei ren ach Samol Jesus Kraist!

Iwe, iei usi: Ngang won inisi üa angang ngeni än Kot allük ren letipei, nge lon fitukei üa angang ngeni ewe allükün tipis.

[✳] **7:15:** Kal 5.17

8

*Manau ren ewe Ngünün Kot
8.1-17*

¹ Iwe,iei esap wor liwinin tipisin chokewe mi nonom lon Kraist Jesus. ² Pun ewe allükün Ngün mi ngenikich manau lon Kraist Jesus a angasaei seni ewe allük mi afisätä tipis me mäla. ³ Iwe, mine ewe Allük esap tongeni föri pokiten fitukach a apwangapwang, Kot a föri: A ngeni tipis liwinin lon fituken Nöün we, ren an tinato püsön Nöün lon lapalapen aramas usun eman aramas tipis, pwe epwe eu asoren tipis. ⁴ Kot a föri ei, pwe pwüngün ewe allük epwe pwönüetä rech, kich mi manau fän nemenien Ngünmifel, nge sap fän nemenien fituk. ⁵ Chokewe mi manau lon pekin fituk ra nonom fän nemenien fituk. Nge chokewe mi manau lon pekin Ngün ra nonom fän nemenien Ngünmifel. ⁶ Are sia nonom fän nemenien fituk, sopolan mäla, nge are sia nonom fän nemenien Ngünmifel, sopolan manau me kinamwe. ⁷ Iei mine eman aramas a ü ngeni Kot lupwen a nonom fän nemenien tipis, pun esap aleasochisi än Kot allük, pwüngün esap tongeni aleasochis ngeni. ⁸ Chokewe mi aleasochis ngeni mochenin fituker resap tongeni apwapwai Kot.

⁹ Nge ämi ousap nonom fän nemenien fituk, pwe oua nonom fän nemenien Ngünmifel are Ngünün Kot a nom lomi. Nge iö esap eäni Ngünün Kraist, esap i nöün Kraist. ¹⁰ Nge are Kraist a nonom lomi, ewe Ngünmifel a ngenikemi manau pokiten oua pwüng me ren Kot, inamwo ika insimi repwe mäla pokiten tipis. ¹¹ Are ewe Ngünün

Kot mi amanauasefäli Jesus seni mäla a nom lomi, mürin ewe mi amanauasefäli Kraist seni mäla, epwe uwalong manau lon inisimi inisin mäla ren Ngünün we mi nom lomi. *

¹² Iwe, ämi pwii kana a wor wisach, nge esap lon ach sipwe nonom fän nemenien fituk. ¹³ Pun are oua nonom fän nemenien fituk, oupwe mäla. Nge are oupwe amäloï ekewe föförün tipis ren Ngünmifel, iwe, oupwe manau. ¹⁴ Iwe, chokewe mi nonom fän emwenien ewe Ngünün Kot, ir nöün Kot. ¹⁵ Pun ewe Ngün Kot a ngenikemi esap nöönikemi chon angang pwe oupwe niuokus, nge ewe Ngün a atolongakemi lon tettelin nöün Kot. Iwe, ren atufichien ewe Ngün sia kökkö ngeni Kot, “Sam! Semei!” * ¹⁶ Iwe, ewe Ngünün Kot a pwäri ngeni ngünüch pwe kich sia nöün Kot kana. ¹⁷ Nge pokiten sia nöün Kot, sipwe feiöchüni ekewe feiöch i a amolätä fän iten nöün kana, sipwe pwal eti Kraist le wööni ekewe wööni Kot a amolätä fän itan. Pun are sia eti Kraist lon an riaföü, sipwe pwal eti i lon an ling. *

*Ewe ling epwe torikich me mürin
8.18-30*

¹⁸ Ngang üa lükü, pwe ekewe riaföü mi torikich lon fansoun ikenai resap löllö ngeni ewe ling epwe pwä ngenikich. ¹⁹ Förjen Kot kewe meinisin ra fokun ösüküsükü pwe Kot epwe pwärala nöün kana. ²⁰ Pun Kot a föri pwe förian kana repwe lomotongauala, sap ren püsün letiper, nge pokiten letipen Kot pwe epweiei usun. Nge mi wor ei

---

* **8:11:** 1.Kor 3.16   * **8:15:** Mark 14.36; Kal 4.6   * **8:17:** Kal 4.5-7

apilükülüköch, ²¹ pwe lon eu rän förien Kot kana repwe ngasala seni ar ngauala me tala o eti nöün Kot kewe lon ar ngasala me ling. ²² Pun sia silei pwe tori ikenai förien Kot kewe meinisin ra ngüngü fän cheuch usun cheuchen fam. ²³ Nge sap chök förien Kot kana ra ngüngü, pwe pwal kich mi eäni Ngünmifel, iei aeuin än Kot lifang, sia pwal ngüngü loch lupwen sia witiwiti pwe Kot epwe angeekich pwe sipwe nöün o epwe angasala unusen inisich. ²⁴ Pun ren ei apilükülük sia küna manau. Nge are sia küna mine sia eäni apilükülük, ei esap wesewesen apilükülüköch. Pun io epwe apilükülükü mine a fen küna? ²⁵ Nge are sia apilükülükü mine sisap küna mwo, sia witiwit ngeni fän likitü. ²⁶ Ina chök usun ewe Ngünmifel epwe alisikich lon ach apwangapwang. Pun sisap silei mine sipwe eäni iotek, nge püsün Ngünmifel a tüngor ngeni Kot fän itach ren sokun ngüngü esap wor eman a tongeni apasatä lon kapas. ²⁷ Nge Kot, ewe mi küna lon letipach, a silei ekiekin ewe Ngünmifel. Pun ewe Ngünmifel a tüngor ngeni Kot fän iten ekewe chon pin lon met mi fich ngeni letipan.

²⁸ Sia silei pwe lon mettoch meinisin Kot a afsätä feiöchün chokewe mi echeni i, chokewe i a köriir pwe repwe föri letipan. ²⁹ Iwe, chokewe Kot a fen filiiretä me lom a pwal aimwürela pwe repwe wewe ngeni Nöün we lon lapalapan, pwe i ewe epwe mwänichi lein pwiin kewe mi chomong. ³⁰ Iwe, chokewe Kot a aimwürela a pwal köriir, nge chokewe a köriir a föri pwe repwe küna pwüng me

---

²¹ 8:20: Ken 3.17-19   ²³ 8:23: 2.Kor 5.2-4

ren, nge chokewe mi küna pwüng me ren a pwal
ngeniir lingan.

Än Kot chen lon Kraist Jesus
8.31-39

³¹ Iwe, met sipwe tongeni apasa ren ekei mettoch? Are Kot a penikich, iö epwe tongeni pölüenikich? ³² Ewer, esap Kot, pun i esap mwo nge amwöchü püsün Nöün, pwe a fangala fänäsengesich meinisin. Ifa usun, esap pwal fang ngenikich mettoch meinisin me Nöün we? ³³ Iö epwe atipisi aflien Kot kewe? Püsün Kot a pwärätä pwe resap tipis! ³⁴ Iö epwe ngeniir liwinin ar tipis? Kraist Jesus ewe mi mäla, nge a pwal fokun manausefälitä, i a nonom lepelifichin Kot, a iotek fänäsengesich o penikich. ³⁵ Meta epwe tongeni aimwükich seni än Kraist we chen? Ifa usun osukosuk, are weires, are riaföü, are echik, are mwelele, are feiengau, are mäla ra tongeni aimwükich? ³⁶ Pun iei usun a mak lon ewe Toropwe mi Pin,
“Fansoun meinisin aia nonom
lon feiengauen mäla fänäsengesum.

Ra ekieki pwe äm aia wewe ngeni sip
mi amol ngeni ar repwe ninnila.” ³⁷ Apwi,
nge lon ekei mettoch meinisin sia fokun
pwora ren ewe mi echenikich! ³⁸ Pun üä
fokun lükü pwe esap fokun wor och mi
tongeni aimwükich seni an we chen: sap
mäla are manau, sap chon läng are ekewe
anün rochopwak, sap mettochun ikenai
³⁹ esap pwal ekewe mettochun pekitä are

[▫] **8:36:** Kölß 44.22

ekewe mettochun pekitiu, esap fokun wor och lein förian kewe meinisin epwe tongeni aimwüfesenikich seni än Kot we chen mitorikich lon Kraist Jesus ach Samol.

9

Kot me nöün kewe aramas a filiiretä 9.1-18

¹ Ngang üpwe apasatä mine a let. Üsap chofona, pun ngang eman nöün Kraist. Mwelien letipei mi nom fän nemenien Ngünmifel a pwal anüküchara ngeniei, pwe üsap chofona, ² lupwen üa kapas usun watten ai lolilen, pwal usun riaföön letipei esap ükütiu ³ fän iten aramasei lon fitukei! Ai äneän pwe amwo püsün ngang üpwe nom fän än Kot anümamau o imwüla seni Kraist fänäsengesiir. ⁴ Ir nöün Kot kewe aramas a filiiretä. I a atolongeer lon tettelin nöün o a pwäri ngeniir an ling. I a föri an we pwon ngeniir o ngeniir ekewe Allük. Ra fel ngeni Kot fän pwüng o angei än Kot kewe pwon. ⁵ Ir mwirimwirin ar kewe lewo re Ipru mi itefööla, pwal Kraist eman me leir lon an nom lon fituk. Sipwe mwareiti Kot tori feilfeilachök, ewe mi nemeni mettoch meinisin. Amen.

⁶ Ngang üsap apasa pwe än Kot we pwon esap pwönüetä. Pun sap chon Israel meinisin ra nöün Kot aramas. ⁷ Sap pwal ekewe mwirimwirin Apraham meinisin ir nöün Kot. Kot a üreni Apraham, “Ekewe mwirimwirin Isaak chök, ikkei ir mwirimwirum kewe üa pwon ngonuk.” ⁸

◊ 9:4: Eks 9.4   ◊ 9:7: Ken 21.12

⁸ Wewen ei, pwe ekewe nau mi upun won Apraham sap ir meinisin nöün Kot. Nge ekewe nau mi uputiu pokiten än Kot we pwon, ir wesewesen mwirimwirin. ⁹ Pun iei masouen än Kot we pwon, “Lon ewe fansoun mi fich üpwe liwinsefälito, iwe, Sara epwe nöüni eman ät.” [◊] ¹⁰ Nge sap iei chök. Pun nöün Repeka kewe ruoman ät ra semeni eman chök sam, iei i ach we lewo Isaak. ¹¹ Nge me mwen än ekewe lippwe resamwo uputiu, ika me mwen ar resamwo föri och föför mi mürina ika mi ngau, (pwe än Kot ekiek lon an fil epwe pwönütä, ¹² ewe fil esap longolong won föför, nge a longolong won an kö) Kot a fen üreni Repeka, “Ewe mwänichi epwe angang ngeni ewe mi kis.” [◊] ¹³ Pun iei usun a mak lon ewe Toropwe mi Pin, “Üa echeni Jakop, nge üa oput Esau.” [◊]

¹⁴ Iwe, ifa usun, sipwe apasa pwe Kot a föri mine esap pwüng? Apwi, esap ina! ¹⁵ Pun a apasa ngeni Moses, “Üpwe ümöümöch ngeni iö üa mochen ümöümöch ngeni. Üpwe pwal eäni tong ngeni iö üa mochen eäni tong ngeni.” [◊] ¹⁶ Iei mine än Kot fil esap longolong won än eman aramas mochen ika an föför, nge a longolong won än Kot ümöümöch. ¹⁷ Pun iei usun mine a mak lon ewe Toropwe mi Pin fän iten ewe kingen Isip, “Üa awisa ngonuk ewe wisen king pwe üpwe nöünöü en le pwärala ai manaman, pwe itei epwe föüla won unusen fanüfan.” [◊] ¹⁸ Iei usun Kot a ümöümöch ngeni iö a mochen ümöümöch ngeni, nge a pwal aülöföreai eman i a mochen aülöföreai.

[◊] **9:9:** Ken 18.10   [◊] **9:12:** Ken 25.23   [◊] **9:13:** Mal 1.2-3

[◊] **9:15:** Eks 33.19   [◊] **9:17:** Eks 9.16

*Än Kot song me an ümöümöch
9.19–10.4*

¹⁹ Iwe, eman me leimi epwe üreniei, “Are a iei usun, epwe ifa usun än Kot epwe tongeni atipisi eman? Iö epwe tongeni ü ngeni letipen Kot?”
²⁰ Pwii, nge pwota ka tongeni wippin ngeni Kot? Ifa usun, eu sepi seni pwül a tongeni aisini ewe chon föri, “Pwota ka föriei pwe üpwe iei usun?” ²¹
²¹ Ifa usun, ewe chon för sepi esap wor an pwüng an epwe föri met a mochen seni ewe eu chök pwül? Esap tongeni föri eu sepi fän iten rän mi aüchea, pwäl eu sepi fän iten iteiten rän?

²² Iei usun mine Kot a föri. A mochen pwärala an song o aiti ngeni aramas an manaman. Nge a fokun mosonotam lon an engila ngeni chokewe a song ngeniir, ir mi molotä ngeni feiengau. ²³ A pwäl mochen pwärala an ling mi lapalap, a torikich, kich chokewe a ümöümöch ngeni, o a amolakich pwe sipwe angei an we ling. ²⁴ Pun kich chokewe i a köriir, sap chök seni me lein ekewe chon Juta, nge pwäl seni me lein ekewe chon lükün Israel. ²⁵ Iei usun mine a mak lon puken Osea, “Ekewe aramas esap ir nei,

üpwe aita ngeniir ‘Nei aramas’!

Chon ewe mwü üsap echeniir,

üpwe aita ngeniir ‘Nei mi achengicheng’! ²⁶

²⁶ Lon ewe chök leni ia ra rongorong ewe kapas, ‘Ämi ousap nei aramas’, ikenan repwe iteni nöün Kot ewe mi Manau.” ²⁷ Iwe, Aisea a kökkö fän leüömong usun Israel, “Inamwo ika ekewe chon Israel ra chomong

---

[⊗] **9:20:** Ais 29.16; 45.9   [⊗] **9:25:** Os 2.23   [⊗] **9:26:** Os 1.10

usun pien aroset, ekoch chök me leir repwe küna manau,²⁸ pun ewe Samol epwe müttir apwüngü chon fanüfan meinisin.”²⁹ Iei usun a fis mine Aisea a fen apasa me mwan, “Are ewe Samol mi Unusen Manaman esap amanaua ekoch mwirimwirich, kich sipwe usun chök chon Sotom me chon Komora.”³⁰

Chon Israel me ewe Kapasen Manau

9.30–10.4

³⁰ Iwe, met sipwe tongeni apasa? Ekewe chon lükün Israel resap kütta usun ar repwe eäni pwüng me ren Kot, ra küna pwüng ren ar lükülü. ³¹ Nge ekewe chon Israel mi kütta eu allük epwe alisiir pwe repwe küna pwüng me ren Kot, nge resap küna. ³² Pwota resap küna? Pokiten mine ra föri esap longolong won lükülü, nge a longolong won met ra föri. Iei usun ra chepetek won ewe “föün chepetek”, ³³ usun ewe Toropwe mi Pin a kapas usün,

“Nengeni, üa anomu lon Sion eföü fau
aramas repwe chepetek ren,
eu achau aramas repwe opuri.

Nge iö a lükü i esap küna lichipüng.”³⁴

10

¹ Ämi pwii kana, üa fokun mochen seni lon unusen letipei pwe püsün aramasei kewe repwe küna manau. Üa pwal iotek ngeni Kot fänäsengesiir.
² Üa tongeni pwärätä usur, pwe ra fokun tiliken le angang ngeni Kot, nge ar tiliken le angang esap longolong won ar silei usun mine a let. ³ Resap

---

²⁸ 9:28: Ais 10.22-23   ²⁹ 9:29: Ais 1.9   ³⁰ 9:33: Ais 28.16

silei usun mine Kot a föri, pwe aramas repwe küna pwüng me ren, nge ra fen sotuni usun ar repwe küna püsün ar pwüng. Iei usun resap atolongeer fän mine Kot a föri pwe aramas repwe küna pwüng me ren. ⁴ Pun Kraist a fen aükätiu manamanen ekewe Allük, pwe iteiten aramas mi lükü repwe küna pwüng me ren Kot.

Aramas meinisin ra tongeni küna manau
10.5-21

⁵ Iei usun mine Moses a makkei usun än aramas repwe küna pwüng me ren Kot ren ar aleasochisi ekewe Allük, “Iö epwe aleasochisi ekewe Allük epwe manau.” ⁶ Nge iei usun mine a mak lon ekewe Toropwe mi Pin usun än aramas repwe küna pwüng me ren Kot ren ar lükülük, “Kosap püsün ais ngonuk: Iö epwe feitä läng?” (wewen, iö epwe uwätiu Kraist). ⁷ “Kosap pwal ais: Iö epwe feitiu lon lenien mäla?” (wewen, iö epwe uweatä Kraist seni mäla). ⁸ Iei usun mine a mak lon ekewe Toropwe mi Pin, “Än Kot kapas a fokun kan ngonuk, a nom lon awom pwal lon lelukom”, iei ewe kapas usun ach lükülük sia afalafala. ⁹ Are kopwe pwärätä ren awom pwe Jesus i ewe Samol o lükü lon lelukom pwe Kot a amanauasefäli seni mäla, kopwe küna manau. ¹⁰ Pun sia lükü Jesus lon lelukach o küna pwüng me ren Kot, sia pwal pwärätä Jesus ren awach o küna manau ren. ¹¹ A mak lon ekewe Toropwe mi Pin, “Iö a lükü i esap lichipüng.” ¹² Pun esap wor sokofesenin chon Juta me chon lükün Israel. Kot ewe eman chök Samolun aramas meinisin, a fokun afeiöchü

[◊] **10:5:** Lif 18.5   [◊] **10:8:** Tut 30.12-14   [◊] **10:11:** Ais 28.16

chokewe meinisin mi köri i. ¹³ Usun a mak lon ekewe Toropwe mi Pin, “Iteiten aramas mi köri iten ewe Samol epwe küna manau.” ^{✳ 14} Nge ifa usun ar repwe tongeni köri i, are resap lükü? Ifa usun ar repwe tongeni lükü, are resap rongorong an kapas? Nge ifa usun ar repwe tongeni rongorong ewe kapas, are esap wor eman a asile ngeniir? ¹⁵ Ifa usun an we kapas epwe asilesil, are Kot esap tinala chon künö? Usun a mak lon ekewe Toropwe mi Pin, “A mürina wareton ekewe chon künö mi uwato ewe Pworausen Manau!” ^{✳ 16} Nge sap aramas meinisin ra etiwa ewe Pworausen Manau. Aisea a püsín apasa, “Ai Samol, iö a lükü ewe kapas sia aronga?” ^{✳ 17} Iei mine än eman lükülük a pop seni an rongorong ewe kapas, nge ewe kapas a pop seni än eman afalafala Kraist. ¹⁸ Nge üa ais: Mi enlet pwe resap rongorong ewe kapas? Ewer, ra rongorong! Pun iei usun mine a mak lon ekewe Toropwe mi Pin,

“Mwelier a chöfetal won unusen fanüfan,

ar kapas a tori lesopun fanüfan.” ^{✳ 19} Üa aissefäl: Ifa usun, ekewe aramasen Israel resap weweiti? Moses ewe aemanün a pölüeni,

“Üpwe föri pwe ämi nei aramas oupwe lolowo
ngeni eu mwichen aramas sap ir wesewesen
eu mwü,

üpwe föri pwe ämi oupwe song
ngeni chon eu mwü mi umwes.” ^{✳ 20} Aisea a fokun pwora lupwen a apasa,

[✳] **10:13:** Sow 2.32   [✳] **10:15:** Ais 52.7   [✳] **10:16:** Ais 53.1

[✳] **10:18:** Kölfl 18.4   [✳] **10:19:** Tut 32.21

“Chokewe resap küttaei ra künaei.

Üa pwäriei ngeni chokewe resap ais usi.” ◊

21 Nge fänäsengesin Israel a apasa, “Iteiten rän üa aitiela pei, pwe üpwe etiwa eu mwichen aramas mi lükümach o ü ngeniei.”

◊

11

Än Kot ümöümöch ngeni chon Israel

11.1-12

1 Iwe, üa ais: Ifa usun, Kot a pöötala nöün kewe aramas? Apwi, esap fokun ina! Püsín ngang eman chon Israel, eman mwirimwirin Apraham, eman chon ewe ainangen Peniamin. ◊ 2 Kot esap pöötala nöün aramas i a fen filiiretä seni lepopun. Oua silei mine a mak lon ekewe Toropwe mi Pin usun pworausen än Elias tüngrormau ngeni Kot o tip ngeni chon Israel, 3 “Ai Samol, ra niela noumw kewe soufos o ataetiu om kewe rongen asor. Ngang chök üa chüen manau. Nge ra pwal ekiekin nieila.” ◊ 4 Met Kot a eäni pölüen ngeni Elias? “Üa aimwüela fän itei fisungeröü aramas me lon Israel, ir chokewe resap fel ngeni ewe anü Paal.” ◊ 5 Iei usun mine a pwal fis ikenai. Mi wor eu kükün mwichen aramas, ir chokewe Kot a filiiretä pokiten an ümöümöch. 6 An afiliiretä a longolong won an ümöümöch, nge sap won mine ra föri. Pun are an fil a longolong won met aramas ra föri, mürin an ümöümöch esap chüen enletin ümöümöch.

◊ **10:20:** Ais 65.1   ◊ **10:21:** Ais 65.2   ◊ **11:1:** Filip 3.5   ◊ **11:3:**

1.King 19.10,14   ◊ **11:4:** 1.King 19.18

⁷ Iwe, met? Ekewe aramasen Israel resap küna mine ra kütta. Eu chökükün mwich Kot a filiiretä ra küna. Nge ekewe ekoch Kot a föri pwe resap tongeni rongorong ngeni an kö. ⁸ Usun a mak lon ekewe Toropwe mi Pin, “Kot a föri pwe resap tongeni mefi ika weweiti och. Tori ikenai resap tongeni küna ika rongorong.” ⁹ Tafit a pwal apasa,

“Amwo ar kewe kametip repwe wiliti eu sär
me eu likatuputup fän iter.

¹⁰ Amwo meser kewe repwe chunula,
pwe resap tongeni küna mwer.

Kopwe pwal föri pwe sökürür epwe pwor
ren ar riaföyü fansoun meinisin.” ¹¹ Üa pwal
ais: Lupwen ekewe chon Juta ra chepetek,
ra turula o unusen feiengau? Apwi, esap
ina! Pokiten ra tipis, manau esemüch a
tori ekewe chon lükün Israel, pwe ekewe
chon Juta repwe lolloletä rer. ¹² Än ekewe
chon Juta tipis a atoto watten feiöch ngeni
chon fanüfan, nge ar wöüngau lon ngünür a
atoto watten feiöch ngeni ekewe chon lükün
Israel. Epwe ifan me watten ewe feiöch
lupwen unusen chon Juta meinisin repwe
kapachelong!

Än Kot amanaua ekewe chon lükün Israel
11.13-24

¹³ Iwe,iei üpwe kapas ngenikemi chon lükün
Israel: Lupwen fansoun üa eman soukünö ngeni
ekewe chon lükün Israel, ngang üpwe alapala ai

[◇] **11:8:** Tut 29.4; Ais 29.10   [◇] **11:10:** Köl 69.22-23

angang. ¹⁴ Eli üpwe tongeni föri, pwe püsín aramasei repwe lolloletä, pwe lupwen üpwe angang ngeniir, Kot epwe amanaua ekoch me leir. ¹⁵ Pun lupwen Kot a pöütiirela, chon fanüfan ra chä ngeni Kot. Iwe, met epwe fis lupwen Kot epwe eti-weer? Epwe fis manau seni mäla. ¹⁶ Are a pin och kinikinin pilawa eman a eäni asor ngeni Kot, unusen ewe pilawa a pwäl pin. Nge are eman a eäni asor waren efoch irä ngeni Kot, palan kana ra pwäl pin. ¹⁷ Ekoch palen ewe irä olif eman a tümwünü ra kuputiu, nge palen ewe irä olif mi chök püsín pwükütä lein pötöwöl a kapachelong lepökün. Ämi chon lükün Israel, oua wewe ngeni ewe irä olif mi pwükütä me lein pötöwöl, nge iei oua angei watten feiöch seni ekewe chon Juta, usun chök ewe palen irä olif mi pwükütä lein pötöwöl a angei feiöch seni chönün ewe irä olif eman a tümwünü. ¹⁸ Iei mine ousap turunufasei chokewe mi usun chök ekewe palen irä mi kuputiu. Pwota oupwe lamalamtekia? Ämi oua usun chök efoch palen irä. Ämi oua manau seni waren ewe irä, nge waren ewe irä resap manau senikemi. ¹⁹ Nge eli oupwe apasa, “Ewer, nge ekewe palan ra kuputiu, pwe epwe wor leniem.” ²⁰ Mi pwüng. Ra kuputiu pokiten resap lükü, nge ämi oua nomotiu lon lenier pokiten oua lükü. Iwe, ousap lamalamtekia usun ei, nge oupwe niuokus. ²¹ Pun Kot esap achika ekewe chon Juta, ir wesewesen palen ewe irä, ifa usun, oua ekieki pwe epwe achikakemi? ²² Iei mine oupwe ekieki usun än Kot kirikiröch me an pöchökül. A fokun pöchökül ngeni chokewe mi turutiu, nge a

kirikiröch ngeni ämi. Are oua sopwela le föri mine a mürina, epwe sopwela le kirikiröch ngenikemi, nge are ousap föriiei usun, pwal ämi oupwe kuputiu. ²³ Iwe, are ekewe chon Juta repwe likitala ar lükümang, repwe liwinsefälilong lon lenier me mwan, pun Kot a tongeni aliwinisefäliir. ²⁴ Ämi chon lükün Israel, oua wewe ngeni efoch palen ewe irä olif mi püsün pwükütä lein pötöwöl a kuputiu o kapach ngeni efoch irä olif eman a tümwünü, nge esap iei pwüngün ei sokun angang. Ekewe chon Juta ra usun chök ewe irä olif eman a tümwünü. Iwe, epwe fokun mecheres ngeni Kot an epwe apachasefälilong ekewe palen irä mi kuputiu lon lenier me mwan.

*Än Kot ümöümöch ngeni aramas meinisin
11.25-32*

²⁵ Ämi pwii kana, mi wor eu monomon mi enlet üa mochen pwe ämi oupwe silei, pwe ousap ekieki püsün ämi tipachem. Iei ewe monomon: Än chon Israel ülöförea lon letiper esap sopolosa, nge epwe chök müchüla lupwen epwe unus iteiten chon lükün Israel repwe feito ren Kot. ²⁶ Iwe, iei usun chon Israel meinisin repwe küna manau, usun a mak lon ekewe Toropwe mi Pin, “Ewe chon Amanau epwe feito seni Sion

o angei seni ekewe mwirimwirin Jakop ar föföringau meinisin. ²⁷

²⁷ Üpwe föri ei pwon ngeniir,
lupwen üpwe angei seniir ar kewe tipis.” ²⁸
²⁸ Iwe, pokiten ekewe chon Juta resap etiwa

---

²⁶ **11:26:** Ais 59.20   ²⁷ **11:27:** Jer 31.33-34

ewe Pworausen Manau, ir chon oput Kot fänäsengesin ämi chon lükün Israel. Nge pokiten Kot a filiiretä, ir ra chen me ren fänäsengesin ar kewe lewo. ²⁹ Pun Kot esap akasiwili ekiekin letipan ren iö a filätä o afeiöchü. ³⁰ Iwe, ämi chon lükün Israel oua aleasolap ngeni Kot me lom. Nge iei oua angei än Kot ümöümöch pokiten än ekewe chon Juta aleasolap. ³¹ Pwal ina chök usun, ekewe chon Juta ra aleasolap ngeni Kot iei, pwal ir repwe angei än Kot ümöümöch iei, pun Kot a pwal ümöümöch ngenikemi. ³² Pun Kot a föri pwe aramas meinisin repwe fötek fän nemenien aleasolap, pwe epwe pwärala an ümöümöch ngeniir meinisin.

*Sipwe mwareiti Kot
11.33-36*

³³ A ifan me watten wöün Kot! A ifan me alololun an tipachem me silelap! Iö a tongeni awewei an apwüng? Iö a tongeni weweiti an kewe föförf? ³⁴ Usun a mak lon ekewe Toropwe mi Pin, “Iö a silei ekiekin ewe Samol?
Iö a tongeni öüröüra?” ³⁵

³⁵ Iö a ngeni och mettoch,
pwe epwe wisen aliwinisefäli?” ³⁶ Pun Kot a föri mettoch meinisin, mettoch meinisin ra manau ren o nom fänäsengesin. Kot epwe ling tori feilfeilachök! Amen. ³⁷

³⁵ **11:33:** Ais 55.8   ³⁶ **11:34:** Ais 40.13   ³⁷ **11:35:** Hiop 41.11

³⁸ **11:36:** 1.Kor 8.6

12

*Eu manau mi fich lon ach angang ngeni Kot
12.1-12*

¹ Iei mine üa pese ngenikemi, ämi pwii kana, pokiten watten än Kot ümöümöch ngenikich, pwe oupwe fangala inisimi pwe eu asor mi manau o pin fän iten än Kot angang o i epwe pwapwa ren. Iei usun pwüngün ämi fel ngeni Kot. ² Ousap apirü pomwen fanüfan, nge oupwe mwüt ngeni Kot pwe epwe awilikemi o asöföla unusen letipemi. Mürin oupwe tongeni silei letipen Kot, ren met mi mürina me unusöch, pwal met mi apwapwai i.

³ Iwe, pokiten än Kot lifangen ümöümöch ngeeniei, üpwe ürenikemi meinisin: Ousap ekiekin tipetekia seni mine a fichitikemi, nge oupwe tipetekison lon ämi ekiek o püsön apwüngükemi ngeni ewe aükükün lükülük Kot a ngenikemi. ⁴ A wor chomong kifetin inisich, nge ekei kifet meinisin ra sokofesen lon en me an angang. ⁵ Inamwo ika kich chomong sokun aramas, nge sia eu chök inis lon Kraist. Iwe, eman me eman leich sia chufengen usun ekewe sokopaten kifet lon eu chök inis. ⁶ Iei mine sipwe anganga ekewe sokopaten tufich Kot a lifang ngenikich lon aükükün an ümöümöch. Are eman a tufichin afalafala än Kot we kapas, epwe föri won aükükün ewe lükülük a eäni. ⁷ Are eman a tufichin angang lon mwichefel, epwe angang, are eman a tufichin asukul, epwe asukul. ⁸ Are eman a tufichin apöchöküla letipen aramas, epwe föri iei usun. Iö a eäni ewe tufichin alisi aramas, epwe föri seni unusen letipan, iö a eäni ewe tufichin

---

[◊] **12:5:** 1.Kor 12.12

nemenem, epwe achocho le angang, iö a wor ren
ewe tufichin eäni kirikiröch ngeni aramas, epwe
föri fän pwapwan letipan. ☩

⁹ Ämi chen epwe fokun wenechar. Oupwe
oput mine a ngau o kamwöchünük won mine
a mürina. ¹⁰ Tongen pwipwi lon Kraist epwe
pwichikar lefilemi. Oupwe fokun asamolufen-
genikemi lefilemi. ¹¹ Oupwe achocho le angang,
nge ousap chipwang. Oupwe angang ngeni ewe
Samol ren unusen letipemi. ¹² Oupwe pwapwa
lon ämi apilükülüköch, oupwe mosonotam lon ämi
riaföü, oupwe iotek fansoun meinisin. ¹³ Oupwe
alisi pwimi kewe souläng mi osupwang, oupwe
etiwaöchü ekewe wasöla.

¹⁴ Oupwe tüngor ngeni Kot pwe epwe afeiöchü
chokewe mi ariaföyüökemi. Ewer, oupwe tüngor
ngeni pwe epwe afeiöchüür, nge esap afeien-
gauer. ☩ ¹⁵ Oupwe eti chokewe mi pwapwa le
pwapwa, nge oupwe eti chokewe mi kechü le
kechü. ¹⁶ Oupwe tipeefengen lefilemi. Ousap
lamalamtekia, nge oupwe tipeni le föri angang mi
tekisoson. Ousap ekieki pwe oua tipachem. ☩

¹⁷ Are eman a föri mi ngau ngenikemi, ousap
liwini ngeni lon föför mi ngau. Oupwe acho-
cho le föri mine a öch ngeni aramas meinisin.
¹⁸ Oupwe föri mine oupwe kinamwefengen me
aramas meinisin ren üküküñ ämi tongeni. ¹⁹ Ämi
pwii kana, ousap liwini ngeni eman chappen
an föför, nge oupwe mwüt ngeni Kot epwe föri.
Pun a mak lon ewe Toropwe mi Pin, “Ngang

✩ **12:8:** 1.Kor 12.4-11   ✩ **12:14:** Mat 5.44; Luk 6.28   ✩ **12:16:**
Salf 3.7

üpwe ngeniir chappen ar föför, üpwe liwini ngeniir ükükün liwinin ar föför mi ngau, iei alon ewe Samol.” ^{◊ 20} Nge iei oupwe föri usun mine a mak lon ekewe Toropwe mi Pin, “Are chon oputom a echik, kopwe amongöö, nge are a kaka, kopwe aünü, pun are kopwe föri iei usun, saw epwe küri usun ekkei a kürikich.” ^{◊ 21} Kosap mwüt ngeni ngau epwe akufuk, nge kopwe akufu met mi ngau ren om föföröch.

13

Wisach ngeni mwü

13.1-7

¹ Aramas meinisin repwe aleasochisi nöüwisen ewe mwü mi nemeniir. Pun esap wor ar nemenem are Kot esap mwütätä ngeniir, nge Kot a ngeni ekewe nöüwis wiser pwe repwe nemenem. ² Are eman a ü ngeni ekewe nöüwis, a ü ngeni met Kot a akota. Nge ika eman epwe föri iei usun, epwe küna kapwüng. ³ Pun chokewe mi föri mine a mürina resap niuokusiti ekewe nöüwis, pwe chokewe chök ra föri mine a ngau. Ifa usun, oua mochen ämi ousap niuokusiti chokewe mi nemenem? Mürin oupwe föri mine a mürina, iwe, repwe mwareitikemi. ⁴ Pun ir nöün Kot chon angang, ra angang fänäsengesimi pwe oupwe feiöch. Nge are oua föri mine a ngau, oupwe niuokusitiir, pun a wor ar pöchökül le apwüngü aramas. Ir nöün Kot kewe chon angang, ra wisen apwönüetä pwüngün än Kot we apwüng ngeni chokewe mi föri mine a ngau. ⁵ Iei popun ämi

---

[◊] **12:19:** Tut 32.35   [◊] **12:20:** SalF 25.21-22

oupwe aleasochisi ekewe nöüwis, esap pokiten chök än Kot we apwüng, nge pwal pokiten iei mefien letipemi.

⁶ Iei pwal popun pwe ämi oupwe mönätiu ämi takises, pun ekewe nöüwis ra angang fän iten Kot lupwen ra apwönüetä wiser. ⁷ Oupwe ngeni ekei aramas mine oupwe wisen ngeniir. Oupwe mönätiu ämi takises me ekewe sokopaten takises ngeni chocewe ra wisen angei takises senikemi, oupwe meniniti ekewe aramas a wor meniniir, oupwe asamolu ekewe aramas a wor sufölüür. [◊]

Wisach ngeni eman me eman aramas

13.8-14

⁸ Ousap liwinimang ngeni eman och mettoch, nge iei chök ewe liwinimang oupwe eäni: oupwe echenifengenikemi lefilemi. Iö a föri iei usun a aleasochisi ekewe Allük. ⁹ Ekewe allük, “Kosap lisowu, kosap solä, kosap mocheniaiti pisekin eman”, ekei allük meinisin me pwal ekewe ekoch ra nom fän ewe eu chök allük, “Kopwe echeni chon arum usun püsün om echenuk.” [◊] ¹⁰ Are oua echeni eman, ousap fokun föri och föför mi ngau ngeni. Ren ämi echeni aramas oua apwönüetä ekewe Allük meinisin.

¹¹ Oupwe fokun föri iei usun, pun oua silei pwe ewe fansoun a arapoto, pwe ämi oupwe pwätä seni möür. Pun ewe ränin än Kot amanauakich a kaneto iei lap seni ewe fansoun sia popuetä le lükü Jesus Kraist. ¹² Pwin a arap ngeni chök epwe le la, nge rän epwe le war. Iei mine ousipwe

---

[◊] **13:7:** Mat 22.21; Mark 12.17; Luk 20.25   [◊] **13:9:** Eks 20.13-15,17; Tut 5.17-19,21; Lif 19.18

ükütiu le föri föförun rochopwak, nge sipwe angei ekewe pisekin maun pwe sipwe maun lon saram.

13 Ousipwe föri föförun pwüng usun aramas mi nom lon saram. Sisap mongömong ika ünüpuch, sisap lisowu ika föföringau, sisap anini ika lolowo.

14 Nge oupwe angei än ach Samol Jesus Kraist kewe pisekin maun, oupwe ükütiu le ekieki usun ämi oupwe apwönütä mochenian fitukemi.

14

Ousap apwüngü pwimi souläng 14.1-12

1 Oupwe etiwa ewe aramas mi apwangapwang lon an lükülü, nge ousap anini ngeni won met mefian. **2** Eman aramas a lükü pwe a tongeni mongö sokun mongö meinisin, nge eman aramas mi apwangapwang lon an lükülü a chök mongö mongön atake. **3** Ewe aramas mi mongö ekewe sokopaten mongö esap esita ewe eman esap mongö ekewe mongö. Nge ätewe mi mongö chök mongön atake esap apwüngü ewe eman mi mongö ekewe mongö meinisin. Pun Kot a pwal etiwa i. **4** En iö pwe kopwe apwüngü nöün eman chon angang? Wisen nöün we masta pwe epwe apwüngala ika an angang a öch ika a ngau. Iwe, an angang epwe fokun öch, pun ach Samol a tufichin alisi pwe epwe öch an angang.

5 Eman aramas a ekieki pwe eu rän a aüchea seni ekewe ekoch rän. Nge pwal eman a ekieki pwe ekewe rän meinisin ra nönnöpök. Eman me eman epwe fokun lükü pwe mefian a pwüng. **6** Ätewe mi ekieki pwe a fokun aüchea ewe eu rän, a föri iei

usun fän iten an epwe pwärala pwe a alinga ach Samol. Ätewe mi mongö ekewe mongö meinisin, a föri iei usun pwe epwe alingala ach Samol, pokiten a kilisou ngeni Kot fän iten ewe mongö. Nge ätewe esap mochen mongö ekoch sokun mongö, a föri iei usun pwe epwe alinga ach Samol o kilisou ngeni Kot. ^{✳ 7} Esap wor eman me leich a manau fän püsün itan, esap pwal wor eman a mäla fän püsün itan. ⁸ Are sia manau, sia manau fän iten ach Samol, nge are sia mäla, sia mäla fän iten ach Samol. Iei mine are sia manau ika mäla, sia nöün ach Samol. ⁹ Pun Kraist a mäla o manausefäl pwe epwe samoluni ekewe chon manau me ekewe chon mäla. ¹⁰ Iwe, pwota en ka apwüngü pwiüm we? Nge pwal en, pwota ka esita pwiüm we? Kich meinisin sipwe ütá mwen mesen Kot pwe sipwe kapwüng me ren.

^{✳ 11} Pun a mak lon ekewe Toropwe mi Pin,
“Ewe Samol a apasa: Üa akapelüei,
pwe aramas meinisin repwe fotopwäsuk
mwen mesei,
nge aramas meinisin repwe pwärätä pwe ngang
Kot.” ^{✳ 12} Iei mine kich meinisin sipwe
en me püsün pwärätä föförün lon manauan
ngeni Kot.

Kosap föri mine pwiüm epwe tipis ren
14.13-23

¹³ Iei mine sipwe ükütiu le apwüngüfengenikich eman ngeni eman. Nge iei mine oupwe ekiekietä lon letipemi, pwe ousap föri och met pwimi epwe chepetek ren ika turutiu lon tipis. ¹⁴ Pokiten ai nonom lon ach Samol Jesus üa wesewesen lükü

---

^{✳ 14:6:} Kol 2.16   ^{✳ 14:10:} 2.Kor 5.10   ^{✳ 14:11:} Ais 45.23

pwe esap wor och mongö mi pin ngeniei. Nge are eman aramas a lükü pwe ekoch mongö ra pin ngeni, mürin ewe mongö a pin ngeni. ¹⁵ Are pwiüm a weires reöm pokiten ka mongö och sokun mongö, ka föri och föför esap chüen fis fän tong. Kosap mwütätä pwe om mongö och sokun mongö epwe afeiengaua ewe aramas Kraist a mäla fänäsengesin. ¹⁶ Kosap föri och met aramas repwe esita mine en ka ekieki pwe a mürina. ¹⁷ Pun Mwün Kot esap longolong won anach me ünümach, nge a longolong won pwüng, kinamwe me pwapwa mi feito seni ewe Ngünmifel. ¹⁸ Iwe, eman me eman mi angang ngeni Kraist lon ei sokun lapalap a apwapwai Kot o aramas repwe pwal tipeeu ngeni.

¹⁹ Iei mine sipwe fokun achocho ngeni mine epwe afisätä kinamwe o alilisfengen le apöchökülfengenikich leflach. ²⁰ Ousap atala än Kot we angang pokiten mongö. Ekewe mongö meinisin oua tongeni mongö, nge esap pwüng än eman epwe mongö och mine epwe afisätä än eman epwe turutiu lon tipis ren. ²¹ Esap mürina om kopwe ochoch fituk ika ün wain ika föri och sokun föför mine epwe afisätä än pwiüm we epwe chepetek ren. ²² Met ka lükü won ekei mettoch lefilom chök me Kot. A feiöch ewe aramas esap mengiringir lupwen a föri och a ekieki pwe mi pwüng. ²³ Nge are eman a tipemwaramwar ren mine a mongö, Kot epwe apwüngü pwe a tipis lupwen a mongö, pun an föför esap longolong won lükülük. Mettoch meinisin sia föri nge resap longolong won lükülük, iei tipis.

15

Sipwe apwapwai chienach souläng, nge sisap püsín apwapwai kich

15.1-6

¹ Oukich kewe mi pöchökül lon ach lükülük sipwe alisi ekewe mi apwangapwang lon ar lükülük, pwe repwe tipeppos lon ar lükülük, nge sisap föri chök mine sipwe pwapwa ren. ² Kich meinisin sipwe föri mine pwiich kewe souläng repwe pwapwa o feiöch ren, pwe repwe fefeitä lon ar lükülük. ³ Pun Kraist esap chök kütta mine epwe püsín pwapwa ren. Nge iei usun a mak lon ekewe Toropwe mi Pin, “Ekewe kapasen esit mi toruk ra pwal toriei.” ⁴ Pun meinisin mine a mak lon ekewe Toropwe mi Pin a mak fän iten ach sipwe kaiö seni, pwe epwe wor ach apilükülüköch ren ach likitü pwal ren ach küna pöchökülen letipach mi torikich seni ekewe Toropwe mi Pin. ⁵ Nge Kot, i popun ach likitü me ach küna pöchökülen letipach, epwe atufichikemi pwe oupwe tipeeufengen lefilemi ren ämi apirü föförün Kraist Jesus, ⁶ pwe ämi meinisin oupwe tipeeufengen le mwareiti Kot, i Semen ach Samol Jesus Kraist.

Ewe Pworausen Manau fän iten ekewe chon lükün Israel

15.7-13

⁷ Iwe, oupwe etiwafengenikemi lefilemi, usun chök Kraist a etiwakemi, pwe lingen Kot epwe fis. ⁸ Pun üa ürenikemi pwe Kraist a wiliti eman chon angang fän iten ekewe chon Juta an epwe

---

[◊] **15:3:** Kölff 69.9

pwärätä pwe Kot a allükülük, o epwe apwönüetä än Kot kewe pwon ngeni ar kewe lewo,⁹ epwe pwal atufichi ekewe chon lükün Israel pwe repwe mwareiti Kot ren an we tong, usun a mak lon ekewe Toropwe mi Pin,

“Iei mine üpwe kilisou ngonuk melein ekewe chon lükün Israel,

üpwe kölün mwareiti itom.”¹⁰ A pwal mak,
“Ämi chon lükün Israel oupwe fiti

nöün Kot kewe aramas le pwapwa!”¹¹ A
pwal mak,

“Oupwe mwareiti ewe Samol ämi chon lükün Is-
rael meinisin,

oupwe fokun mwareiti i ämi aramas mein-
isin!”¹² Aisea a pwal apasa,

“Eman mwirimwirin Jesi epwe war.

Epwe feito pwe epwe nemeni ekewe chon lükün Israel,
nge ir repwe anomu ar apilükülük won.”¹³ Nge
ewe Kot, i popun ämi apilükülük, epwe au-
rakemi ren watten pwapwa me kinamwe
ren ämi lükü i, pwe ämi apilükülüköch epwe
säsewu ren manamanen Ngünmifel.

Popun än Paulus pwora le makkei ei toropwe

15.14-21

¹⁴ Ämi pwii kana, ngang won inisi üa lükü pwe oua urela ren föför mi mürina pwal ren sokopaten silelap, nge oua pwal tongeni püsün öüröürafengenikemi.¹⁵ Nge lon ei toropwe üa fokun pwora le makkei ngenikemi usun ekoch itelap üa

---

⁹ **15:9:** 2.Sam 22.50; Kölf 18.49   ¹⁰ **15:10:** Tut 32.43   ¹¹ **15:11:**
Kölf 117.1   ¹² **15:12:** Ais 11.10

mochen achema ngenikemi. Üa föri ei pokiten ewe wis mi aüchea Kot a ngeniei,¹⁶ pwe üpwe eman chon angangen Kraist Jesus ai üpwe angang ngeni ekewe chon lükün Israel. Üa angang usun eman souasor lon ai afalafala ewe Pworausen Manau seni Kot, pwe ekewe chon lükün Israel repwe wiliti eu asor mi tiw me ren Kot, a pin ren Ngünmifel.

¹⁷ Iei mine lon ai eufengen me Kraist üa tongeni aingaing lon ai angang ngeni Kot. ¹⁸ Pun üsap mochen kapas usun och mettoch, nge üpwe chök kapas usun met Kraist a föri rei lon ai emweni ekewe chon lükün Israel pwe repwe aleasochisi Kot. A föri ei ren ai kewe kapas me föför,¹⁹ ren pöchökülen ekewe asisil me manaman pwal ren manamanen ewe Ngünün Kot. Iei usun üa sai seni Jerusalem tori Illirikum o arongafeili unusen ewe Pworausen Manau usun Kraist. ²⁰ Iei ai mochen fansoun meinisin, pwe üpwe arongafeili ewe Pworausen Manau lon ekewe leni ia aramas resamwo rongorong usun Kraist, pwe üsap aüetä won eu longolong eman a fen föri. ²¹ Usun a mak lon ekewe Toropwe mi Pin,

“Chokewe esap wor eman a aronga ngeniir usun i repwe küna,
nge chokewe mi rongorong repwe wewe ren.” ²²

*Än Paulus akot fän iten an saila Rom
15.22-33*

²² Iwe, iei popun a wor met a epetiei fän chomong, pwe üsap tongeni feila remi. ²³ Nge iei üa awesala ai angang lon ekei leni. Pokiten

²¹ **15:21:** Ais 52.15   ²² **15:22:** Rom 1.13

chomong ier üa fen mochen feila remi pwe üpwe churikemi,²⁴ üa apilükülükü ai üpwe tongeni feila remi iei. Ngang üa mochen pwe üpwe churikemi lon ai sai ngeni Spain. Üa mochen oupwe alisiei lon ai sai ngeni ikenan me mürin ai pwapwa le nonom remi ekoch fansoun.²⁵ Nge iei üpwe feila Jerusalem o uweela alilisin ekewe chon pin mi nom ikenan.²⁶ Pun ekewe mwichefel lon Masettonia me Krik ra ekiekifengeni ar repwe fangala ar asor fän iten alilisin ekewe chon wöüngau melein ekewe chon pin lon Jerusalem. ²⁷ Ei ekiek püsün ir ra filätä ar repwe föri. Nge wesewesen pwüngün mi wor wiser pwe repwe alisi ekewe chon wöüngau. Ekewe chon Juta ra fangala ar kewe feiöchün ngün ngeni ekewe chon lükün Israel, iei mine ekewe chon lükün Israel repwe alisi ekewe chon Juta ren ar kewe feiöchün inis.²⁸ Lupwen üpwe awesala ai angang o ngeniir unusen ewe moni aramas ra fesini fän iter, üpwe churikemi lon ai sai ngeni Spain.²⁹ Iwe, üa silei pwe lupwen üpwe torikemi, üpwe uwato remi unusen än Kraist we feiöch.

³⁰ Ämi pwii kana, üa pese ngenikemi fän iten ach Samol Jesus Kraist pwal fän iten ewe tong ewe Ngümmifel a fangeto, pwe oupwe etiei lon ämi tiliken le iotek ngeni Kot fänäsengesi.³¹ Oupwe iotek pwe üsap feiengau ren ekewe chon Juta resap lükü Jesus, oupwe pwal iotek pwe ai angang lon Jerusalem epwe ketiw me ren ekewe chon pin mi nom ikenan.³² Mürin ngang üpwe feila remi fän watten pwapwa, are iei letipen Kot, pwe

---

²⁴ 15:26: 1.Kor 16.1-4   ²⁵ 15:27: 1.Kor 9.11

üpwé pwapwa le asösö lon fansoun ai nonom remi.
 33 Kot, i popun ach kinamwe, epwe etikemi meinisin. Amen.

16

Än Paulus kapong 16.1-16

¹ Üa mochen asile ngenikemi pworausen fefinach we Föpe mi angang lon ewe mwichefel lon Kenkrea. ² Oupwe etiwa neminei fän iten ewe Samol usun mine oua föri ngeni ekewe chon pin o oupwe alisi i lon mine a osupwang ren, pun i a pwal alisi chomong aramas, a pwal alisiei.

³ Ai kapong ngeni Prisila me Akwila, chienei kewe chon angang lon ewe angangen Kraist. [◊]

⁴ Ra amoleeretä pwe repwe ninnila fän itei. Üa fokun kilisou ngeniir, nge sap ngang chök, pwe pwal chon ekewe mwichefelin chon lükün Israel meinisin. ⁵ Pwal ai kapong ngeni ewe mwichefel mi chufengen lon imwer.

Ai kapong ngeni chienei mi achengicheng Epänetus, i ätewe mi akomwen lükü Kraist lon ewe fanü Asia. ⁶ Ai kapong ngeni Maria, neminewe mi angang weires fän itemi. ⁷ Pwal ai kapong ngeni Antronikus me Junias chienei kewe chon Juta mi etiei le nom lon imwen fötek. Ra fokun iteföüla me lein ekewe soukünö o ra pwal akom le souläng mwei. ⁸ Ai kapong ngeni Ampliatus chienei we mi achengicheng lon ach Samol. ⁹ Ai kapong ngeni Urpanus chienach we chon angang lon än Kraist angang, pwal ngeni Stakis

---

[◊] 16:3: Föf 18.2

chienei we mi achengicheng. ¹⁰ Ai kapong ngeni Apelles, an allükülük ngeni Kraist a pwäpwäla. Pwal ai kapong ngeni chon leimwen Aristopulus. ¹¹ Ai kapong ngeni Herotian, eman chienei chon Juta, pwal ngeni ekewe souläng ir chon leimwen Narsisus. ¹² Ai kapong ngeni Trifana me Trifosa, ir mi angang ngeni ach Samol, pwal ai kapong ngeni fefinei mi achengicheng Persis, neminewe mi fokun angang weires fän iten ach Samol. ¹³ Ai kapong ngeni Rufus, i ewe chon angang mi iteföüla lon än ewe Samol angang, pwal ngeni inan we mi tümwünüei usun eman nöün. ¹⁴ Ai kapong ngeni Asinkritus, Flekon, Hermes, Patropas, Hermas, pwal ngeni ekewe souläng mi nom rer. ¹⁵ Ai kapong ngeni Filolokus me Julia, ngeni Nereus me fefinan we, ngeni Olimpas, pwal ngeni ekewe chon pin meinisin mi nom rer. ¹⁶ Oupwe kapongfengen lefilemi ren ewe kapongen souläng. Chon ewe mwichefelin Kraist meinisin ra kapong ngenikemi.

Sopolan än Paulus kapasen öüröür
16.17-24

¹⁷ Ämi pwii kana, üa pese ngenikemi pwe oupwe afälkemi ren chokewe mi afisätä kinikinfesen lefilen aramas o atoka än aramas lükülük, ir ra ü ngeni ekewe kapas sia aiti ngenikemi. Ousap chiechi ngeniir. ¹⁸ Pun chokewe mi föri ei sokun föför resap angang ngeni Kraist ach Samol, nge ra angang ngeni püsün inisir. Ren ar kapas motoutou me kapas amichimich ra atupu ekewe aramas

---

[◇] **16:13:** Mark 15.21

mi miritimang. ¹⁹ Aramas meinisin ra rongorong usun ämi aleasochis ngeni ewe Pworausen Manau, iei popun üa pwapwa usumi. Üa mochen ämi oupwe miritikai ngeni met a mürina, nge oupwe miritimang ngeni mine a ngau. ²⁰ Iwe, Kot, i popun ach kinamwe, epwe müttir apachacha Satan fän pechemi. Ümöümöchün ach Samol Jesus epwe nonom remi.

²¹ Timoty, chienei we chon angang, a kapong ngenikemi, pwal Lusius, Jason me Sosipater, ir chienei kewe chon Juta, ra pwal kapong ngenikemi. ²² Ngang Tertius, ewe mi makkei ei toropwe, üa eäni ewe kapongen souläng ngenikemi. ²³ Kaius, ätewe üa nonom ren, pwal chon ewe mwichefel a mwichfengen lon imwan ra kapong ngenikemi. Erastus, ewe chon tümwünü moni fän iten ewe telinimw, me pwiich Kwartus ra kapong ngenikemi. ²⁴ [Ümöümöchün ach Samol Jesus Kraist epwe nonom remi meinisin. Amen.]

Än Paulus iotekin lesopolan

16.25-27

²⁵ Ousipwe mwareiti Kot! I a tongeni anükücharakemi lon ämi lükülk ren ewe Pworausen Manau üa afalafala, ewe pworaus usun Jesus Kraist, pwal ren pwälän ewe monomon mi let a monomonola me lom lon chomong, chomong fansoun. ²⁶ Nge iei ena monomon a pwäpwäla ren makkeen ekewe soufos, o ren än Kot, ewe mi manau tori feilfeilachök we allük a

---

[◊] **16:21:** Föf 16.1   [◊] **16:23:** Föf 19.29; 1.Kor 1.14; 2.Tim 4.20

pwäla ngeni chon ekewe mwü meinisin ar repwe silei usun, pwe meinisin repwe lükü o aleasochis ngeni. ²⁷ Ewe eman chök Kot, i chök ewe eman mi unusen tipachem, epwe ling ren Jesus Kraist tori feilfeilachök! Amen.

liv

Paipel
The Holy Bible in the Chuukese language of the
Federated States of Micronesia

copyright © 1984, 1989, 1991, 2001 Liebenzel Mission

Language: Chuukese

Translation by: Liebenzell Mission

Old Testament © 1989, 2001 Liebenzel Mission New Testament © 1984, 1991
Liebenzel Mission

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2020-02-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 30 Nov 2021

c48fdfd7-5e91-508c-a792-018261cf838c